

נוהג כצאן יוסף

ילקוט שמעוני תהלים פרק פ [רמז תתכז]

"רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף"

יוסף כנס משנות השבע לשנות הרעב
אף אנו כנס לנו מחיי העולם הזה לחיי העוה"ב,

מה יוסף כלכל כל אחד לפי מעשיו
שנאמר ויכלכל יוסף את אביו
אף אנו כלכלנו לפי מעשינו,

אמר רבי מנחם בשם רבי אבין:
מה יוסף גמלוהו אחיו רעה והוא גמלם טובה
אף אנו גמלנוך רעות גמול אותנו טובות.

מעובד משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נבג"פ ז"ע
לקו"ש ח"ה לפ' ויגש

להערות ולהזמנות: soferyy@gmail.com

טבוא

**בשיחה מיוחדת של חג הגאולה י"ב בתמוז תשי"ט
לרגל שנת השמונים לחמיו כ"ק אדמו"ר הרבי יוסף יצחק נבג"ם זי"ע**

**הקדיש הרבי ביאור מיוחד הקשור לשם 'יוסף' שהפך גם משם פרטי,
לשם של כל האומה היהודית שמכונה בשם 'יוסף'.**

**שזוהי ההנחה הבסיסית של המדרש עה"פ "נוהג כצאן יוסף" בדרך
ה'דרוש', אשר ה'נושא' בפסוק איננו יוסף עצמו, כדפירש":**

רש"י תהילים פרק 9 פסוק ב

**(ב) רעה ישראל – מנהיגם ופרנס שלהם [שהוא] יוסף [הצדיק] וכל
ישראל נקראים על שם יוסף לפי שהוא פירנסם וכלכלם בימי הרעב.**

**אלא שה'נושא' הוא הקב"ה, שהוא הוא ה'רועה ישראל' והוא נוהג את
'צאנו' עם ישראל שהם נקראים בכינוי: 'יוסף', כדפי' במצודות שם:**

מצודות דוד על תהילים פרק 9 פסוק ב

**(ב) רועה – אתה רועה ישראל [הקב"ה] קשוב תפלתנו. נוהג – אתה הנוהג
את יוסף [שהוא כינוי של כלל ישראל] כרועה המנהיג את הלאון ולפי
שיוסף כלכל את השבטים במצרים לכן נקראו על שמו.**

השאלה שהרבי מתעכב עליה היא:

יוסף אמנם פירנס את השבטים בשנות הרעב, ברם היתה זו פעולה זמנית שאיננה לדורות, האם בגלל זה, ראוי להגדיר את 'מהותו של עם ישראל' לנצח, בכינוי 'יוסף'?

מדרש זה שהובא בפתח המאמר, מצביע על בקשתנו מהקב"ה שיתנהג עם ישראל עמו, בכמה נקודות השוואה בין הנהגת יוסף עם אחיו, נקודות הקשורות ל'מהותו הפנימית' של היחס ביניהם, עד שנקודות אלו כוללות את כל התכלית של עם ישראל בעוה"ז וגם לעתיד בעולם הבא, כפי שיתבאר:

ההשוואות התמוהות שבמדרש זה

'יוסף כינס משנות השובע לשנות הרעב – אף אנו כינס לנו [מצוותינו] כחיי העולם הזה לחיי עוה"ב.

א. מה ההשוואה?! התבואה שאגר יוסף במחסנים, היתה דרושה כדי לשמר את התבואה שלא תרקב, אבל לשם מה דרושה פעולה מיוחדת שהקב"ה יכנס את המע"ט שלנו? וכי עלולים הם 'להרקב'? והלא היחוד שנוצר למעלה על ידי המצוות בעוה"ז הוא נצחי!¹

ב. היחס בין 'עולם הזה' ו'עולם הבא' נמשל כ'פרוזדור' מול 'טרקלין', כיצד א"כ יתכן לכנות את עולם הזה כ'שנות השובע' ולעומתו את העולם הבא כ'שנות הרעב'!?

הרי בעוה"ז אין שום 'גילוי אלוקות' נרגש, לעומת עוה"ב שם 'יושבין ונהנין מזיו השכינה' ושבעים מהאורות והגילויים...

'מה יוסף כלכל כל אחד לפי מעשיו... אף אנו כלכלנו לפי מעשינו'

ג. והלא איפכא מסתברא, יוסף גמלם טובה, אף שאחיו גמלוהו רעה, הרי שכלכלם לא 'לפי מעשיהם' [הרעים]? – מה מקום א"כ לבקשתנו שהקב"ה 'יכלכלנו לפי מעשינו'? אוי ואבוי!..

¹ תניא פכ"ה ע' לב.

אמר רבי מנחם בשם רבי אבין ... מה יוסף גמלוהו אחיו רעה
וזהו גמלם טובה אף אנו גמלנוך רעות, גמול אתנו טובות...

ד. בבקשה השלישית שאנו מבקשים שהקב"ה 'יתעלם' ממעשינו
הרעים, ויכלכלנו לא לפי מעשינו, יש בכך משום 'חידוש'...

אבל אם כוונת בקשתנו הקודמת היתה, ש'יכלכלנו לפי מעשינו'
הטובים, א"כ הרי מגיע לנו בצדק ש'יכלכלנו' מן הדין, ואין בזה כל
'מעלה', שצריך לבקשה.

הקדמה יסודית לביאור המדרש

תורת החסידות מבארת את היחס הנכון בין קיום ה'מצוות' ובין השכר
בגן עדן, באמצעות ה'סתירה' לכאורה בין שני מאמרים באותה
המשנה:

משנה מסכת אבות פרק ד

יִזְיָהּ יִפְּהָ שְׁעָה אַחַת בְּתִּשְׁבֵּי וּמַעֲשֵׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מְכַל חַיֵּי
הָעוֹלָם הַבָּא. וַיִּפְּהָ שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מְכַל
חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

כיצד יתכן לומר ש'שעה אחת' בפרוזדור תהא נעלית יותר מכל
ה'טרקלין'? ומיד לאחרי זה לומר ההיפך, ש'שעה אחת' ב'טרקלין'
שווה יותר מכל חיי ה'פרוזדור'...

אלא מבארת החסידות:

תכלית המצוות איננה בשביל להביאנו ל'גן עדן'², כי המצוות לעולם
אינן 'אמצעי' בשביל שום מטרה אחרת, אלא מעלתן בעצם היותם
קיום של רצון העליון של 'עצמותו' יתברך, והרי 'עצמותו' לעולם
איננו 'אמצעי' בשביל איזו שהיא תכלית שמחוץ לו!

² דלא כשיטת המסילת ישרים - פרק א: "יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה
הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ... שהאדם לא נברא אלא
להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל
העידונים שיכולים להמצא. ... והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזו, הם
המצוות אשר צונו עליהן האל יתברך שמו.

לכן 'יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעולם הזה' [בו נפעלת המשכת 'עצמותו' יתברך ע"י המצוות] מכל חיי העולם הבא [שאינם אלא 'זיו השכינה בלבד] כלומר, תכלית עשיית המצוות היא 'מימוש רצון העצמות', כמ"ש 'אני נבראתי לשמש את קוני'.

לא רק כיעבד המשמש את רבו, שהרי ככל בן אנוש 'עבדותו' איננה תכונה שבה 'נברא', הוא נולד כ'בן חורין' בצלם אלקים, אלא הנסיבות הביאוהו שהוא נאלץ לשמש בן אנוש אחר, אם מאהבת השכר או מיראת העונש, בלעדי סיבות אלו יתכן שיברח מאדונו ויחזור לטבעו שבו נברא...

שונה מכך הוא, לדוגמה, הוא 'הגוף' ואיבריו המשרת את הנפש, אין זה מסיבות כל שהן שאלצוהו להפוך לימשרת של הנפש...

אלא שכל 'בריאתו' מלכתחילה, איננה אלא להיות 'כלי' לבצוע רצונות הנפש, עד שאין מקום לתהות מה גרם לו ל'גוף' להסכים להיות משועבד ללא הרף לנפש?.. שהרי זו כל מהותו, ברגע שיחליט להפסיק לשמש את הנפש, אפשר להכריז על 'לוויה'...

וזו משמעות המאמר: 'אני נבראתי לשמש את קוני', שה'אני' של יהודי נברא מתחילתו להיות 'איבר' המשרת את רצון קונו, מבלי שתהיה לזה 'תכלית' אחרת, בקיימו את מצוות בוראו הוא מרגיש 'כי הם חיינו' - עד שמצד נשמתו איננו זקוק לשום 'פיצוי' או 'תמריץ' בשביל להיות...

מה עניינו של השכר ב'גן העדן'?

אלא מאחר שהביטול של יהודי לשמש את קונו, באה מבחירתו ובהשקעת עבודה בכפיית רצונותיו הגשמיים, [בשונה מהתבטלות הגוף כ'משמש' את הנפש, שהיא בלתי רצונית] לכן הקב"ה 'שאינו מקפח שכר כל בריה'³, הועיד לעובד השם שכר טוב לאין קץ ב'גן עדן', שם יתגלה אליו 'זיו והארה' מן התענוג שגרם לקב"ה בקיום מצוותיו בעוה"ז.

נמצא שמהיבט האדם, מאחר וחויית הגילוי של ה'זיו' הזה אליו, תהיה בעולם העליון, אזי לגביו 'יפה שעה אחת של קורת רוח [רוחנית] בעוה"ב יותר מכל חיי עולם הזה' [שתענוגיו חמריים ועלובים באין ערוך].

³ בבא קמא לח.ב.

אבל מובן אשר מהיבט הבורא, שכר המצוה אינו אלא 'גילוי של זיו'
שאינו בערך כלל ל'עצם התענוג' האלוקי, שנמשך בעת קיום המצוה
בעולם הזה!

במילים אחרות:

שכר המצוה ב'גן עדן', הוא 'תענוגו של הנברא' ואילו קיומה המעשי
בעולם הזה, הוא 'תענוגו של הבורא' ומובן הפער האינסופי, בין שתי
רמות 'תענוג' אלו.

היכן ההגינות?...

לפי האמור יוקשה: אם האדם בעבודתו בעולם הזה פעל המשכת
'תענוג עצמי של הבורא', נמצא שבכך שנקבע שכרו רק 'זיו השכינה'
שהיא 'תענוג הנברא', אין בזה תשלום הוגן על פעלו! שהרי ה'גמול'
איננו בערך כלל לפעלו!

ועוד, מאחר ולפי תכנית ההתקדמות הכרונולוגית של העולם אל
מטרתו הסופית, ה'עולם הבא' בא לאחרי 'עולם הזה', מסתבר א"כ
שדווקא ב'עולם הבא' נשלמת הכוונה האלוקית במלואה

כמבואר בתניא פרק לו

... ונודע שבימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות
בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו (וקבלת שכר עיקרו באלף
השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל)

ולא כפי שנתבאר לעיל, שתכלית הכוונה מתממשת עתה בעולם הזה,
בעוד שה'קורת רוח' שבעולם הבא, אינו אלא עניין צדדי, ש'לא לקפח
שכר כל בריה', שאיננו נוגע לעצם הכוונה האלוקית, מהיבט הבורא!?

בין 'גן עדן' ל'עולם הבא'

והנה לאור האמור שבקיום המצוות בעולם הזה, נפעלת 'המשכת
העצמות' [היינו, מימוש רצונו העצמותי של הקב"ה] – אשר הוא
איננו מוגדר ח"ו בגדרים של 'העלם' או של 'גילוי', הנה מזה נובעות
שתי קביעות:

א. שבמצוות שבעוה"ז 'תופסים' אנו את עצמיות-רצונו, למרות שהמשכה זו היא 'בהעלם', אין זה אומר ש'העדר הגילוי', גורע מנוכחות העצמות. [שלא כמו 'גרעין' שהגדרתו היא היותו ב'העלם' ולכן איננו נחשב כ'פרי']

ואדרבה! המשכת עצמותו יכולה להתרחש דווקא בעולם הזה הגשמי [בהיותו 'אטום' לתחושות] אבל 'עולם הבא' עניינו 'גילוי', הרי כל גילוי, הוא מוגדר באופיו, לכן איננו 'כלי' לקבל את המשכת 'עצמותו' הבלתי מוגדרת!

ב. לאידך גיסא, כיוון ש'עצמותו' יתברך אינם חלות עליו שום הגדרות ח"ו, נמצא שאיננו מוכרח להישאר ב'העלמו', כ'כל יכול' הוא יכול גם להיות ב'גילוי'!

ולמרות הכלל: 'עצם' - בלתי מתגלה, מפני שכל 'גילוי' אינו אלא 'הארה' בלבד, אבל יש לסייג כלל זה, שהכוונה היא שאם ראית 'זיו' והארה, דע לך שהיא איננה ה'עצם', אבל אין זה שולל שה'עצם' כמו שהוא יופיע בגלוי!

לדוגמה: דיבור של אדם אינו אלא 'גילוי' מנפשו ואיננו מסוגל לבטא את 'עצם האישיות' שנותר ב'תת-מודע', אבל בעת סכנה קיומית, פורצת זעקה מעומק עצמיותו 'הצילו!' והיא מבטאת התגלות של 'עצם-האישיות' כמו שהיא!

ובזה הגענו לתובנה חדשה: שב'עולם הבא' [בתחיית המתים] יתגלה לנשמות ישראל, לא רק מה שנקרא 'זיו השכינה' בגן עדן [שהוא אמנם רחוק מאד מגילוי ה'עצמות'] שהוא 'שכר הנשמות' בעולם העליון, אבל אינו 'תכלית השכר' בשלימותו!

שהרי לא יתכן ש'זיו' בעלמא, שהוא 'תענוג הנברא' [המוגבל] - ישמש כשכר אמיתי ומלא למי שפעל בעבודתו המשכת 'תענוג העצמי' [הבלתי מוגבל] של הבורא!

⁴ ע"ד דוגמה: בעת הגילוי האלוקי הנשגב במעמד הר סיני, ישראל שחוו את הגילוי, פרחו נשמתן, אבל צאנם ובקדם שהיו באותה עת, לא פרחו נשמתן, כיון שכבעלי חיים הם 'אטומים' לגילוי זה!

אלא שלעתיד לבא, ב'תחיית המתים' שהוא אמיתית 'עולם הבא',
[כלומר, הבא אחר התחיה] אזי יתגלה לנשמות שיעמדו בגופים כאן
בעולם העשייה, הגילוי ה'עצמותי' של 'תענוג הבורא' הבלתי מוגבל,
שיאיר ויורגש בנפשם 'גילוי העצמות'!

נמצא שזהו השכר האמיתי ההולם וה'הוגן' לאלו שהמשיכו
במצוותיהם את העצמות אל עולם העשייה 'בתחתונים'.

מדוע א"כ נוצר 'גן העדן'?

ושמא תאמר: אם אמנם 'זיו השכינה' שבעולם הנשמות ב'גן עדן',
איננו מהווה 'שכר אמיתי' על עבודתנו, מדוע א"כ נוצר 'גן העדן'?
בפרט שמקובל לחשוב ששם הוא עולם הגמול על עבודתנו
בעולם הזה?

יש לבאר זאת בשני אופנים:

א. בגן עדן בו 'זיו השכינה' לנשמות, אמנם איננו הגמול על
'תוצאת מצוותינו' (המשכת 'תענוג הבורא'), אבל מאחר שכדי
לפעול המשכה זו, הוצרכנו ליגיעה והתמסרות בניגוד
למשיכתנו לתענוגי עולם הזה המפתים, הרי מגיע לנו 'גמול'
על המאמץ, שהרי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה',

ע"ד משל, שכיר היורד לפרדס 'לעבדה ולשמרה', שהוא
מקבל מבעל הפרדס רק שכר עבודתו ויגיעתו, אבל אין לו
חלק ב'פירות' שגדלו בעקבות עבודתו המקצועית.

אבל בתחיית המתים שהיא תכלית השכר העתידי, שנועד לשקף
את המשכת-העצמות, אשר היא ה'תוצאה' אותה פעלנו
והמשכנו בעולם הזה, והיא תתגלה אלינו בכל עצמותה, אזי
נחווה את 'תענוג הבורא' בהתגלות בנפשנו!

ע"ד משל כאריס היורד לפרדס, לנטוע ולהשביח את יבולו,
שהוא מקבל חלק ב'פירות' שצמחו, יחד עם בעל הפרדס
ונהנה עמו מ'עצמיות הפירות', שהניב ע"י עבודתו.

ב. בתחיית המתים, שתתרחש כאן בעולם הגשמי, יהיה השכר
תמורת 'מצוות מעשיות', בהן ועל ידם 'ממשיכים עצמותו'
בתחתונים! - לכן גם השכר ההולם לכך, הוא 'גילוי המשכת
העצמות'.

אבל ב'גן עדן' השכר הוא תמורת העבודה הרוחנית של 'לימוד התורה' ו'אהבה ויראה', שהן 'פרחא לעילא' ונכללות באלוקות ב'י"ס שבעולמות העליונים, אזי מ'הארית אורות אלוי' מתענגות הנשמות היושבות ונהנות מ'זיו תורתן ועבודתן'⁵

ה'פרוזדור' וה'טרקלין'

על פי תובנה-חדשה זו של רבינו בשיחה, יומתק הדימוי המושלם של עוה"ז ל'פרוזדור' והעולם הבא ל'טרקלין':

שהרי לכאורה היה מתאים יותר לתאר את הפער ביניהם, כיחס בין 'דרך מדברית צחיחה' ובין ארמון המלך,

שהרי 'פרוזדור' הוא חלק בלתי נפרד ממבנה הארמון, עד שמי שמצוי בפרוזדור נחשב כמצוי בארמון⁶ [אלא שהוא חלק חיצוני] - האמנם אפשר להגדיר את עולם הזה החמרי והגשמי כחלק בלתי נפרד מ'גן עדן' העליון?!

אבל לאור הנ"ל, אמנם 'גן העדן' [שבעולמות העליונים הנקראים חצרות הוי'] איננו חלק מ'טרקלין המלך', אלא דווקא 'עולם-התחיה' שיהיה בעולם הזה הגשמי, בו תתגלה 'עצמותו' ממש והוא הוא ה'דירה לעצמותו',

ואילו 'עולם הזה' עתה, הוא אמנם 'חלק בלתי נפרד' מ'ארמון המלך' שבעולם התחיה, כל ההבדל הוא⁷, שעתה אנו נמצאים במצב 'פרוזדור הארמון' שם נוכחות המלך איננה ניכרת, אך כשנעבור למצב 'טרקלין' ייראה המלך על כסא רם ונישא בגלוי ובהדר גאונו!..

⁵ כלשון התניא פל"ט ולהעיר שמשמיט 'מצוותיהן', כי השכר על המצוות איננו בג"ע אלא בעולם התחיה ודו"ק.

⁶ רש"י במדבר כז, יב. ד"ה עלה אל הר העברים למה נסמכה לכאן? ד"א כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי, משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו, נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא אחריו ... כיון שבא ליכנס לקיטון א"ל בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס' - הרי שגם בפרוזדור, המלך מצוי עמו, אבל הוא 'אחריו' [שאינו רואהו]...

⁷ ובדרך הרמז י"ל שההבדל הגימטרי בין 'פרוזדור' (503) ל'טרקלין' (399) הוא הבדל 'דק' (104)...היינו זו אותה 'המשכה' אלא שכאן היא בעולם וכאן היא בגילוי...

'פיצוי' או 'תכלית'?

האינטרס האלוקי במגמת 'התגלות העצמות' לעתיד לבא, איננו רק מטרה-צדדית, לשם 'פיצוי' עובדי השם על יגיעתם, כדי 'לא לקפח שכרם'

שהרי בנקודת 'עצמותו' שהיא אחדות-מופשטת, אין שייך שתהיה בה, ח"ו, 'מורכבות של שני אינטרסים': [האחד - לייבא את 'נוכחות המלך' והשני - שתהא נוכחות זו גם בהתגלות כפיצוי לימקבלים?]

אילו היתה 'עצמותו' מוכרחה להיוותר 'בהעלם', היתה זו הוכחה ברורה, שאין זו דרגת העצמות! הוי אומר, 'גילוי העצמות' העתידי, הוא חלק בלתי נפרד מה'נתאוה להיות לו דירה בתחתונים', לולא היתה זו 'דירה מוארת', אי אפשר היה להגדירה כ'טרקלין מלכותי'...

לכן אמרו חז"ל: 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', ומוכח שלא די לו ב'המשכת העצמות' - באמצעות קיום מצוות מעשי באיברים וחפצים תחתונים.

אלא רק מתוך התקווה שסוף-סוף יבא האדם גם 'לשמה', ע"י אהבה ויראה שלו, המביאים את ה'אורי אל טרקלין המלך, שתהא נוכחותו 'בהתגלות', בלעדי זה תהיה 'דירה חשוכה'...

ויש להוסיף: ששילוב ה'אהבה ויראה' בקיום המצוות, אינו בבחינת 'מגמה-נוספת', [שמלבד החדרת הנוכחות האלוקית בחפצים הגשמיים, רצוי שגם האדם יחוש את האור האלוקי] -

אלא שההתבוננות המולידה 'אהבה ויראה', עד שחודרים גם בנפש הבהמית שמרגישה אלוקות, היא היא שיא המיצוי של 'דירה בתחתונים', כי ה'אני' של הנפש הבהמית, המסוגל 'לסרב' לרצון ה', הוא 'תחתון שאין תחתון למטה ממנו'⁸ [ר"ת: תשתל"ם - כלומר, ללא חדירה ל'אני' הבהמי, לא 'תשתל"ם התאוה!']

⁸ לשון אדה"ז בתניא פרק לו ... עו"הו הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד.

כיצד יוכל נברא להכיל 'תענוג-בורא'!?

אמנם מצד הקב"ה היכל יכולי, יכולה גם אתונו של בלעם לפתוח בשיחת מוסר... אבל אין זה מתוך 'מעלתה' ואין זה שכר תמורת 'עבודתה'...

ובענייננו, מאחר ונברא ובורא הם באין ערוך, כיצד יוכל נברא גבולי, להכיל 'התגלות עצמותו'? ואם תאמר: שזה מכוחו של הקב"ה, אזי אין בזה משום 'שכר' והרי זה 'נהמא דכסופא'...

מבאר רבנו בשיחתו:

הטעם שבעוה"ב יזכו ישראל ל'גילוי עצמותו' ממש, היינו שירגישו את 'נחת הרוח של הבורא', נובע מהיותם 'מוכשרים' מצד עצמם לקלוט זאת, למרות היותם נבראים, זה בגלל שישראל הן, כביכול, חד ממש עם הקב"ה!

כלומר, כל שאר הנבראים כולל מלאכים ושרפים, אינם אלא 'אמצעים' בשביל 'תכלית הבריאה', וככאלו הם 'מוגבלים' ואינם יכולים להכיל את האינסוף, בתחושתם הגלויה, עקב הפער האינסופי בין 'גבול' ו'בלי גבול'.

לא כן, עם ישראל, הוא איננו 'אמצעי' למטרה, אלא 'תכלית הבריאה' מייצגת את כל מהותם, שהיא 'לשמש את קוני'.

ההוכחה להיות עם ישראל 'חד עם הקב"ה', מתבטאת בתופעה המופלאה, שישראל מקיימים אפילו את ה'חוקים' [הבלתי הגיוניים] מתוך תחושת תענוג⁹, הם מתענגים להתבטל לחוקי הקב"ה,

תופעה שאיננה קיימת בשום יחס של 'עובד ומעביד' [למרות שגם עבד או חייל או תלמיד, מבצעים את ציווי אדונם, אף אם איננו הגיוני כלל, אבל הביצוע שלהם הוא ללא רגש של תענוג, אלא מתוך 'שבירת האני'!]

⁹ לדוגמה השמחה והזריזות דאברהם לעקוד את יצחק בנו [ללא שום הגיון] וכמו"כ כל בני אברהם בכל הדורות המלים את בניהם [שזה כמו 'עקידה' ללא הגיון!] בשמחה 'שש אנכי על אמרתך', 'ששון – זו מילה'.

דוגמה לתופעה מוזרה זו מצינו רק ביחסי 'גוף ונפש', במקרה שפקודה חסרת הגיון ובלי טעם, באה **מרצון שלי**, [לא מסמכות חיצונית שנכפתה עלי] אזי חוסר ההגיון שברצון איננו מונע את התענוג בקיומה! כי הגוף שלי מרגיש שרצון זה הוא ה'אני' שלו, כל מהותו היא לממש את רצון הנפש, גם אם איננה הגיונית,

ראצינול זה הוא העומד מאחורי המסוגלות של יהודי להכיל את התגלות העצמות לעתיד לבא, שהרי יהודי מסוגל לקיים גם 'חוקים' מתוך עונג¹⁰, כי הוא והקב"ה כולא חד! [כשם שהגוף הבשרי מסוגל להכיל את התגלות הנפש הרוחנית, בגלל שהוא והנפש חד הם]

לכן הוא גם מוכשר לחוש ולהפנים את 'תענוג הבורא' שיתגלה לעתיד לבא, בגלל שזה כאילו 'תענוג שלו'!

ביאור המדרש 'נוהג כצאן יוסף'

לאור הרקע הרעיוני של הגדרת ה'פרוזדור' וה'טרקלין', נבא עתה לביאור חלקי המדרש ופתרון השאלות שהועלו לעיל:

1. 'יוסף כינס משנות השבע לשנות הרעב – אף אנו כנס לנו כחיי עוה"ז לחיי עוה"ב'.

כשם ש'צמיחת התבואה', שאיננה מתרחשת ב'שנות הרעב', ידע יוסף 'לכנוס' את התבואה שנצמחה בשנות השבע ולשמרה לעתיד לבא שנוכל להנות אז ממה שנצמח עתה.

כך – מבקשים אנו מהקב"ה – אשר למרות ש'צמיחת העצמות' מתרחשת רק בעוה"ז, ע"י קיום מצוות מעשיות בעולמנו הגשמי

[שלכן קוראים לעולם הזה 'שנות השבע' - לא על שם שאוכלים תבואתה בשנות השבע, אלא ע"ש שימור 'צמיחתה' לשנות השבע!]

¹⁰ עד"ז פירש רבנו (בלקו"ש ח"ד ע' 1057 הערה 6) את מאמר הקב"ה למשה: 'לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחרי חוקה', אף שפרה אדומה איננה בגדר 'טעם' כלל, כי אין הכוונה 'טעם שכלי', אלא 'שמצד הביטול עצמי של משה נרגש בו רצון העצמי בגלוי'.

ולהעיר שגם במשל, המתואר בכתוב נאמר¹¹: 'ויקבצו את כל אכל השנים הטובות... והיה האוכל לפקדון.. לשבע שני הרעב' [ולא מוזכר כלל שאכלו מאוצרות יוסף בשנות השבע עצמן!]

אף שבוודאי גם בשנות השבע עצמן אכלו המצרים וניזונו נהנו מתבואתן, אבל היתה זו הנאה זמנית, מוגבלת וחולפת¹², שלא נשתמרה לעתיד,

לא כתבואה שאגר יוסף שפעל את שימורה של התבואה לתקופה שבה 'אין צמיחה' [שנות הרעב] וגם נרמז בכתוב שהבר שאגר יוסף היה 'כחול הים הרבה מאד עד כי חדל לספור כי אין מספרי' [בלי גבול]

כמו"כ בנמשל, עולם הזה קרוי 'שנות השבע' בגלל שבו מתרחשת 'צמיחת העצמות' ואנו מבקשים מהקב"ה ש'שמר' לנו את 'המשכת העצמות', לקראת עולם הבא בתחיית המתים [שנות הרעב] בהם לא מתרחשת 'צמיחה' זו!

שנזכה לעתיד לבא 'להנות' מגילוי העצמות ש'צמחה' בחיי עוה"ז, באופן נצחי ובמלוא ה'אינסופיות' שבה.

אלא שכאן עלולה לצוץ התנגדות של מידת הדין, בטענה: הבסיס לקליטת 'גילוי העצמות' הוא, היות היהודי 'חד עם הקב"ה', שמתבטא בעובדה שיש לו תענוג אפילו בקיום מצוות 'יחוקים'.

אבל - טוענת מידת הדין - אם מדובר ביהודי כזה שקיום המצוות שלו חסר-חיות ובלא תענוג כלל, אף שהוא מקיימן בקבלת עול, אבל ללא אהבה ויראה... מה גם שפעמים קיומו את המצוות הוא [אפילו ללא 'קבלת עול', אלא] בדרך 'מצוות אנשים מלומדה', עד שפעמים מקיימן מצד אינטרסים אנוכיים

¹¹ בראשית מא, לה-לו.

¹² כמו הנשמות שנהנות מ'זיו השכינה' בעולם הנשמות בגן עדן, שהוא תענוג מוגבל וזמני, שלא כתענוג של עולם התחייה העתידי, שם הוא תענוג נצחי וגם בלי גבול!

אצל יהודי כזה, אין מורגש בגילוי התענוג בקיום החוקים, על כן אין מן הראוי שיזכה לעתיד לבא 'לחוש בגילוי'¹³ את 'תענוג הבורא' שיתגלה אז!

כנגד טיעון זה באה הבקשה הבאה:

2. 'מה יוסף כלכל כל אחד לפי מעשיו – אף אנו כלכלנו כפי מעשינו'

אין הכוונה שיוסף התנהג עמם 'מידה כנגד מידה', שהרי הם 'גמלוהו רעה' והוא 'גמלם טובה'... אלא הכוונה 'לפי מעשיו' היא:

יוסף אמר לאחיו: אמנם 'אתם השבתם עלי רעה', אבל אלקים גלגל זאת 'למען עשוה כיום הזה להחיות עם רב', כלומר, למעשה – יצא מזה דבר טוב, לא משנה לי מה היתה ה'כוונה' הפנימית שלכם, כי 'המעשה הוא העיקר'!

כך – מבקשים אנו מהקב"ה – כלכלנו¹⁴ [לעתיד לבא] לפי מעשינו, התייחס רק למה שנפעל 'למעשה' על ידנו 'המשכת העצמות', ואל תתייחס ל'כוונות' שלנו בעת קיום המצוה, אם היתה בזה כוונה לש"ש או שמא כוונת אינטרסים... ותתן לנו את שכרנו לעתיד לבא, כאילו היתה הכוונה הרצוייה גם בעת 'מעשינו'!

ע"ד מאמר הגמרא¹⁵: 'האומר סלע זו לצדקה - על מנת שיחיה בני, הרי זה צדיק גמור'.

אף שבחיצוניות היתה נתינתו כרוכה באינטרס אישי, אבל בפנימיותו¹⁶ נשמתו התכוונה לקיים מצוות צדקה, עד שזה פועל גם בתורם שקוראים לו 'צדיק גמור'!

¹³ אף שגם ע"י קיום יבש כזה, נפעלת 'המשכת העצמות' בעולם הזה, אבל אין זה מצדיק שהמקיים גם יזכה ל'התגלות העצמות'.

¹⁴ כלומר, הענק לנו את 'המשכת העצמות' שנאגרה בעוה"ז, למרות מידת הדין.

¹⁵ מסכת ר"ה ד, א.

¹⁶ ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

ועדיין יש מקום ל'מידת הדין' לטעון:

אמנם כאשר היהודי מקיים את מעשה המצוה בפועל, אלא שעשאה **ישלא לשמה** [העדר הכוונה] - יש מקום לבקש שרצונה הפנימי התת-מודע של הנשמה¹⁷ [למרות שרצונה הוא בבחינת העלם] יצטרף ויתלבש במעשה המצוה.

אבל אם יהודי ח"ו עובר עבירה, אך לאחר מכן עשה 'תשובה מאהבה' והיזדונות נהפכו לו לזכויות', שגם עבורם מגיע לו שכר בעוה"ב.

אבל - טוענת מידת הדין - האמנם יתכן לשייך 'זכויות' כאלו שנרכשו בזכות אותן 'יזדונות' שנעשו בניגוד מוחלט לרצונה הפנימי של הנשמה, [בגלל שיצרו הרע הוא שתקפו - היפך רצונו האמיתי!] - ולבקש שהקב"ה יעניק לבעל תשובה זה 'גילוי העצמות'?! - [אף שכל הזכות לחוש את גילוי העצמות ותענוג הבורא, מבוסס על היות היהודי 'חד עם קוב"ה']

טוענת מידת הדין: שאינו מן הדין שיקבל החוטא שכר על 'זכויותיו שמוחזרו מזדונות'!

ועל כך באה הבקשה השלישית שמחדש ר' מנחם ב"ר אבין:

3. 'מה יוסף גמלוהו אחיו רעה והוא גמלם טובה - אף אנו גמלנוך רעה גמול אתנו טובות'.

כלומר, בבקשה הקודמת רק בקשנו מהקב"ה, שיתעלם מהעדר ה'כוונה' הראויה ויתייחס רק לגבי התוצאה המעשית החיובית 'לפי מעשינו' ולא 'לפי כוונתנו'...

אבל בבקשה זו השלישית, מדגישים אנו שאחי יוסף לא רק שלא היתה כוונתם 'למען עשוה כיום הזה להחיות עם רב' - אלא יתר על כן, בשעה שמכרוהו 'גמלוהו רעה למעשה'!

¹⁷ ראה לקו"ש ח"ח [בתרגום ללה"ק] ע' 171 אות ה. שזהו הפירוש החסידי 'מתוך שלא לשמה' - היינו שה'תוך' שמאחרי ה'שלא לשמה' גם הוא 'לשמה'!

וואף שכתוצאה מזה נפעלה ישועה גדולה ליעקב ובניו וכל משפחתם, היה זה בגלל ש'אלקים חשבה לטובה', אבל מצידם היתה במעשיהם ירעה איומה' ובלתי נסלחת!]

ואעפ"כ 'הוא גמלם טובה' [בראותו את חרטתם ושברון ליבם] בהתייחסו אליהם כאילו בעת מכירתם התכוונו מלכתחילה¹⁸ 'להחיות עם רב'...

כך – מבקשים אנו מהקב"ה – אף שאנו גמלנוך רעה בעשיית ה'זדונות' [שהיתה בניגוד מוחלט לרצונה הפנימי של הנשמה] – גמול אתנו טובות:

כלומר, תחשב לנו [לא רק את התוצאה ש'נהפכו לזכויות', אלא] כאילו היתה כוונתה הפנימית הנעלמה של הנשמה בשעת עשיית הזדונות, לגרום:

[א] ל'אתהפכא חשוכא לנהורא'

[ב] להבלטת עומק תוקף התקשרותה של הנשמה באלוקות, עד שאפילו החטא אינו מסוגל לנתקה מאביה שבשמים! – ששני אלו לא היו מושגים ללא ה'זדונות'...

ועל כן, בקשתנו שגם עבור 'זכויות' אלו [למרות שנוצרו מ'זדונות ממוחזרות!'] מגיע לבעל תשובה 'לחוש את גילוי העצמות' לעתיד לבא, כי בזה הוכח רטרואקטיבית למפרע, עוצם ההתקשרות שלו שלעולם הוא נשאר חד עם הקב"ה למרות ה'זדונות'!

שייכות שלשת הבקשות לדרגת 'יוסף'

לא נותר לנו אלא להבין, אם אמנם שלשת הבקשות הללו, נוגעות למהותו של כלל ישראל, כפי שביאר רבנו ז"ע בתחילת השיחה, אשר לכן מכונה כל עם ישראל בפסוק זה בתואר 'יוסף', והקב"ה נוהגו כצאן.

¹⁸ שלכן אמר להם 'ועתה אל תעצבו' וגו' דלכאורה מאחר ו'אשמים אנחנו' מ"ט לא ייעצבו?! – אלא כמאמר חז"ל: אין 'ועתה' אלא תשובה, שאחר תשובתם נתברר למפרע, שבחירת נשמתם תאמה את הרצון העליון ולכן 'אל תעצבו'..

מדוע קשורות שלשת הבקשות הללו דווקא לדרגת 'יוסף'? [אף שבמשל אמנם מצינו אצל יוסף את שלשת ההתייחסויות הללו ביחסיו עם אחיו, אבל] לכאורה אפשר לבקש מהקב"ה שיתייחס אלינו בויתור ובחמלה, גם בלי להשוות המצב ל'יוסף'!

[למה לא נבקש בקשות אלו בזכות יעקב אבינו שהוא מייצג לכאורה בשמו 'ישראל' את כלל ישראל, יותר מ'יוסף' שהוא רק אחד מהשבטים?]

מבאר רבנו בשיחה:
שההבדל בין דרגת יעקב לדרגת יוסף במעמדם בספירות העליונות הוא: 'יעקב' מצד עצמו הוא בדרגת 'אצילות'¹⁹ [שם 'לא יגורך רע']

לעומתו 'יוסף' [אף שגם הוא מושרש באצילות] הוא בספירת ה'יסוד'²⁰, שתפקידה להעביר את השפעת יעקב [דרך ספירת המלכות] אל עולמות בי"ע ועד שגם בעולם העשיה הגשמי המלא קליפות וסטרא אחרא, גם שם משליט יוסף את רוחו של יעקב [כפי שאמנם אירע בסיפור הירידה למצרים, שיוסף השליט בכל ארץ מצרים הביא את יעקב אל תוך מצרים עד שהעמידו לפני פרעה]

כיצד זה משתקף בעבודת האדם?

'עצם הנשמה' שהיא דרגת 'חיה-יחידה', היא מצד עצמה [כמוה כדרגת 'יעקב', עליו נאמר: 'ישראל אשר בך אתפאר' בחינת 'תפארת'] היא מצויה ברובד העל-מודע המופשט מכל שייכות לרע או ליישות, עד שאיננה מתלבשת בכוחות ה'מודע', רק הארה ממנה מתלבשת בנר"נ [דרגות נפש, רוח ונשמה] שהן השכל, הרגש וכוח המעשי-התנהגותי.

¹⁹ ובאצילות עצמה הוא בספירת ה'תפארת' [לעומת אברהם שהוא 'חסד' ויצחק שהוא 'גבורה'] והריהו 'מרכז האצילות' בהיות ב'קו האמצעי' העולה עד הכתר.

²⁰ שגם היא ב'קו האמצעי' ועומדת תחת ספירת ה'תפארת' של 'יעקב' [שזו היא המשמעות ש'זיו איקונין של יוסף דומה ליעקב' – השתקפות של יעקב].

ואילו סוד כוחו של 'יוסף' הוא: יכולתו 'לייבא' את 'עצם הנשמה' שתורגש גם בכוחות הנר"נ ותפעל בהם שייכות ל'עצמיות הנשמה', שהיא תורגש גם ברובד השכלי שבה [בחי' בריאה], גם ברובד הרגשי שלה [בחי' יצירה] ועד לרובד המעשי שבה [בחי' עשייה]

עד כדי שתורגש השפעת הנשמה גם בכח העשייה הטכני שבה, אף שעשה מצוות מתוך אינטרסים בלתי טהורים של נפשו הבהמית, [המייצג את הקליפות וסטרא אחרא שבעוה"ז]

נמצא שמה ש'עצמיות הנשמה' מורגשת גם ברובד 'לפי מעשינו' [בלא להתחשב בהעדר הכוונות הראויות באופן 'מודע'] -

היא היא בזכות השפעתו של 'יוסף', שהוא הגורם שרצונה הפנימי של הנשמה, תיחשב ל'מניע העמוק' של המעשה הטכני היבש, עד שיזכה את מקיים המצוה ב'התגלות העצמות' לעתיד לבא.

ועד שגם אותן 'זכויות' שנוצרו מהפיכת ה'זדונות', שנעשו תוך מרידה בקב"ה - מגלה יוסף שגם בהן טמונה בהעלם, עצמיות הנשמה, שהשלימה עם עשיית ה'זדונות', מתוך מבט עתידי שבזכות התשובה, תובלט ביתר שאת היות היהודי [אפילו החוטא] 'חד עם קוב"ה', עד שאפילו החטא איננו מנתק אותו מ'לשמש את קונו' גם ע"י אתהפכא חשוכא לנהורא.

ומכאן ההוראה עבורנו, כיצד עלינו להביט על כל יהודי, גם אם עובד הק' ב'מצוות אנשים מלומדה' וגם אפילו אם נכשל ב'זדונות' עלינו להסתכל עליו בהיבט העתידי שבוודאי יחזור בתשובה ויתגדל ויתקדש שמה רבא, עד ש'יוסף ה' לי בן אחר', היינו שגם מי שהיה בדרגת 'אחר' - יהפוך להיות 'בן'!...

חוברת זו
נדפסה

לע"נ
אמי מורתי

טויבע בי"ר יחזקאל הלוי
ע"ה

נלב"ע זאת חנוכה ג' טבת תשמ"ז

ת.ג.צ.ב.ה.